ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
ISSN: 1308–9196 / e-ISSN:1308-7363

Yıl: 18 Sayı: 51 Aralık 2025

Yayın Geliş Tarihi: 01.10.2025 Yayına Kabul Tarihi: 28.12.2025

DOI Numarası: https://doi.org/10.14520/adyusbd.1795014
Makale Türü: Araştırma Makalesi / Research Article
Atıf/Citation: Bayramoğlu, S. (2025). Küresel Ekonomide Mücadelenin Yeni Cephesi: Vergi Savaşları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (51), 1108-1137.

KÜRESEL EKONOMİDE MÜCADELENİN YENİ CEPHESİ: VERGİ SAVAŞLARI

Selçuk BAYRAMOĞLU*

Öz

Küreselleşme hem ülkeler arasında ekonomik, sosyal ve siyasal ilişkilere yeni bir boyut kazandırmış hem de ulusal sınırları aşan yeni ihtiyaçların tedariki noktasında ülkeleri mal ve hizmet bakımından bağımlı hale getiren uluslararası ticareti ortaya çıkarmıştır. Böylece ülkeler arasında gittikçe artan ticari ilişkiler (dış ticaret) bazen ülkelerin ekonomik refahını artırırken bazen de ekonomilerini dışarıda yaşanan risk ve tehditlere karşı savunmasız bırakmaktadır. Ayrıca bu serbestleşme bir taraftan ülkeleri ithalatta dışarıya bağımlı hale getirerek üretim toplumundan tüketim toplumu haline dönüştürürken diğer taraftan da dışa bağımlılıkla mücadele etmesini zorunlu kılmaktadır. Bugün uluslararası ekonomik düzen küreselleşmeyle her ne kadar liberalleşmiş görünse de bu tür sorunlarla karşılaşan ülkeler halâ korumacı politikalara yeniden müracaat etmektedirler. İşte ülkelerin dışa bağımlılıklarını azaltmak, yerli sanayiyi ve rekabet güçlerini korumak adına uyguladıkları şiddetli vergi ve tarife misillemeleri yeni korumacılık ekseninde küresel ticaretin yeni cephesi olan vergi savaşlarını başlatmıştır. Çalışmanın amacı literatüre yeni giren vergi savaşlarına teorik ve pratik olarak bir bakış sunmaktır.

* Dr. Öğr. Gör., Adıyaman Üniversitesi, Gölbaşı Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Bölümü, sbayramoglu@adiyaman.edu.tr, Adıyaman/Türkiye

Anahtar Kelimeler: *Vergi, Yeni Korumacılık, Vergi Savaşları, Ticaret Savaşları*

THE NEW FRONT OF THE STRUGGLE IN THE GLOBAL ECONOMY: TAX WARS

Abstract

Globalization has both brought a new dimension to economic, social and political relations between countries and coupled international trade, which makes countries dependent on the supply of new needs that cross national borders in terms of goods and services. Thus, while the increasing commercial relations (foreign trade) between countries sometimes increases the economic welfare of countries, sometimes it leaves their economies vulnerable to external risks and threats. In addition, this liberalization, on the one hand, transforms countries from a production society into a consumption society by making them dependent on foreign imports, and on the other hand, it also necessitates the fight against foreign dependency. Although today the international economic order seems to have become liberalized with globalization, countries facing such problems still resort to protectionist policies. The severe tax and tariff retaliations implemented by countries in order to reduce their external dependency and protect their domestic industry and competitiveness have initiated tax wars, the new front of global trade, on the axis of new protectionism. The aim of the study is to provide a theoretical and practical overview of tax wars that have recently entered the literature.

Keywords: *Tax, New Protectionism, Tax Wars, Trade Wars.*

1. GİRİŞ

Sanayi devrimlerinin yaşandığı, teknolojik gelişmelerin hız kazandığı, iktisaden ulus-devlet modelinde sınırların ortadan kalktığı, ekonomilerin birbirlerine daha bağımlı hale geldiği küreselleşme sürecinde sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel faaliyetler her geçen gün yeni bir boyut kazanmaktadır. Ulusal sınırların ötesine geçen bu terakki tabiatın doğal döngüsü içinde ulusların nüfusunun artmasıyla ortaya çıkan türlü ihtiyaçların da ulusal sınırlar içerisinde karşılanamaz oluşundan

mürekkep uluslararası ticaretin gelişimini kaçınılmaz kılmıştır. Ulus ötesi ticaretin her geçen gün öneminin ve hacminin artması, bir taraftan üretim faktörlerinin daha hızlı yer değiştirmesine uygun bir ortam oluştururken diğer taraftan ülkeler de mobilitesi yüksek üretim faktörlerini kendi ülkelerine çekmek için bir rekabetin içerisine girmektedirler. Ülkeler arasındaki bu insan ve sermaye mobilitesi iktisat politikalarının stratejik aracı olan vergi politikalarını da etkileyerek ülkeler arasında bir vergi rekabetini tesis etmiştir.

Küreselleşmeyle beraber artan sermaye hareketliliği, çok uluslu şirketlerin etkinliği, dijital ekonomi ile fiziki engellerin kolaylıkla aşılması ülkelere hem yeni avantajlar sunmakta hem de küresel sahada yaşanacak risk ve tehditlere karşı da tehlike arz etmektedir. Nasıl ki kârını optimum noktaya taşımak isteyen şirketler küresel gelişmeler karşısında pozisyon alıyorlar ise iktidarlar da bu küresel risk ve avantajlar karşısında çeşitli pozisyonlar almak durumundadırlar. Ticari kapitalizmin son dönemlerinde yaşanan ekonomik krizler, salgın hastalıklar ve savaşlarla yaşanan ekonomik durgunluk karşısında bugün liberal ülkeler dahi ekonomik bağımlılığın çok yüksek olduğu şu dönemde adına yeni korumacılık denilen merkantilist politikalara yönelerek ekonomilerini dışa kapatmak eğilimindedirler. İşte ülkelerin dışa bağımlılıklarını azaltmak, rekabet güçlerini artırmak ve yerli sanayiyi korumak adına yeni korumacı politikalara yöneldikleri şu günlerde küreselleşme ile aralarında tesis olan rekabet ortamı tarife misillemeleriyle vergi savaşlarına dönüşmüş durumdadır. Bu çalışmanın amacı son günlerde ABD-Çin arasında yaşanan ve birer silah haline dönüşen karşılıklı vergi ve tarife misillemelerinin küresel bir boyut kazanmasıyla literatürde yeniden yerini alan vergi savaşlarına geçmişten bugüne neden ve sonuçları ile olası çözüm yolları açısından bir bakış sunmaktır.

2. KÜRESELLEŞEN TİCARET SAVAŞLARI

Terörizm, iklim değişikliği, mülteci göçleri, pandemi, uluslararası vuku bulan savaşlar ve dahi ekonomik ve siyasi krizler hem toplum hem de iş dünyası üzerinde muazzam tesirleri olan kritik hadiselerdir. Bununla beraber ulus ölçeğinde yaşanan isyanlar, terör saldırıları ve askeri çatışmalar da yatırım cazibesi ülkeleri derinden sarsarak ideal ve cezbedici bir konumdan ulusötesinde iş-işletme dünyası için bir kâbusa tahavvül edebilmektedir (JW Lu ve Zhou 2025, 1097). İşte bu hadiseler ışığında küreselleşme, ulusları ve toplumları her şeyden önce politik, kültürel, mali ve iktisadi açıdan dünya çapında daha büyük ağlara entegre eden bir süreç olarak tecessüm etmektedir (Kaya 2019, 19). İlaveten, teknolojik gelişmelerin hız kesmeden devam etmesi ve iletişim imkânlarının giderek artması da küreselleşmenin salt ekonomik bir anlam taşımaktan öteye geçtiğine de işaret etmektedir (Koçakoğlu ve Özaydın 2020, 641). Dolayısıyla coğrafi mesafelerin anlamsızlaştığı, ülke sınırlarının ortadan kalktığı bir süreç olarak tüm veçheleriyle ele alınması gereken çok boyutlu bir terim olan küreselleşme en salt haliyle, dünyanın herhangi bir noktasında ortaya çıkan olayların ya da alınan kararların, bireylerin münferit yaşantılarına kadar tesir etmesi şeklinde tanımlanabilir (Kamacı ve Güneş 2023, 48).

Tarihsel süreç içerisinde avcı-toplayıcı bir yaşamın parçası olan insanoğlu zamanla yerleşik hayata geçerek bir toplum düzeni içerisinde yaşamak zorunda kalmış, tabi bu proses günümüze kadar bitmeyecek olan mücadelelerin öznesi olacak özel mülkiyet kavramının da ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Delibal, Carda ve Biyan 2020, 182). Terim karşılığı savaş olan bu mücadeleler geçmişte kılıç, gürz ya da tüfek gibi fiziki araçlarla yapılırken küreselleşme ve teknolojik gelişmelerle beraber bugün fiziki müdahale olmadan ekonomik savaşlara dönüşmüş şüphesiz bunların en güçlüsü de ticaret savaşları şeklinde tecessüm etmiştir (Aytekin ve Uçan 2018, 855). Sözlük karşılığı ulusların birbirlerine tarifeler, kotalar ve

kısıtlamalar gibi ticari engeller koyduğu ekonomik mücadeleyi ifade eden ticaret savaşı, teorik olarak ilk kez 1953 yılında Harry Johnson tarafından kaleme alınan "Optimum Tariffs and Retaliation". (Optimum Tarifeler ve Misilleme) adlı matbuatında tahlil edilmiştir (Sağlam Liman ve Erataş Sönmez 2022, 124). Johnson bu çalışmasında ticaret savaşını, her ülkenin optimum düzeyde bir tarife uyguladığını, ekonomik çekişme ya da misilleme sırası kendisine gelen ulusun ise yürürlüğe koyduğu tarife değişikliği ile hiçbir ülkenin kazanç sağla(ya)mayacağı bir düzeye ulaşana kadar misilleme yaparak (karşılık vererek) birbirlerine saldırdıkları bir süreç şeklinde tevil etmektedir (Seferoğlu 2025, 188).

İthalat tarifelerini artırmak ya da kısıtlamalar getirerek iç pazarı korumak gibi açık endüstri hedefler taşıyan, büyük ülkelerin kazandığı, küçük ülkelerin kaybettiği korumacılığın da ötesinde düşmanca ticaret politikalarından tebarüz eden ticaret savaşı her geçen gün kapsamı genişleyerek küresel bir hâl alırken hem ülkelerin siyasi ve hükümetlerin politik yükümlülüklerini hem de ülkeler arasında ticaret yapan firmaların ekonomik maliyetlerini önemli düzeyde artırarak, paydaş ülkelerin refahını azaltan ve otarşi ile sonuçlanan bir süreci de ihdas etmektedir (JW Lu ve Zhou 2025, 1101). Tarihte birçok uygarlığın birbirlerine karşı uyguladıkları ticaret kısıtlamaları/kotaları ile gümrük vergileri, bu manada kökeni çok eskilere uzanan ticaret savaşlarının ilk örneklerini teşkil etmektedir.

Ticaret savaşlarının en çok hatırlanan ve en iyi uygulanan örnekleri 16. ile 18. asırlar arasında dünyanın farklı yerlerinde ticaretçilik, modern korumacılık ve ekonomik milliyetçilik biçiminde ortaya çıkan merkantilizm döneminde görülmüştür (Çaylı ve Babahanoğlu 2020, 345). Bir devletin ihracatına, ithalat ve servet birikimine kıyasla daha çok öncelik vererek ekonomik gücünü ve refah seviyesini artırmayı amaçlayan merkantilist dönemdeki bu bitmek bilmeyen ticari çekişme ve savaşların sebebi merkantilistlerin dünya ekonomik kaynaklarının sabit olduğuna dair taşıdıkları inanç ve kaygıları da önemli bir unsurdur (Seferoğlu

2025, 187). Tarifeler, kotalar, döviz kurları, yasal önlemler ve tarife dışı önlemler şeklinde küresel ekonomiye risk teşkil eden bu ticaret savaşları sonucunda devletlerin münferit çıkarları doğrultusunda yürürlüğe koydukları korumacı politikaların dünden bugüne dünya genelinde ticaret hacmini aşağı yöne çevirdiği de tartışma götürmeyen umumi manzaralardandır (Şanlı 2020, 604-605). Bu yönüyle Adam Smith başta olmak üzere, John Stuart Mill, David Ricardo ve 18. , 19. asır iktisatçıları tarafından merkantilist politikaların, ulusların refah seviyesini düşürdüğü ve onları ticaret savaşlarına sürüklediği, korumacılığın tüm ülkelerin zararına serbest ticaretin ise tüm ülkelerin yararına olduğu yönündeki eleştiriler dünya küresel ekonomisi için rasyonellik açısından kabul görse de merkantilizmin uluslararası ticarette ve ekonomik kalkınma üzerinde, endüstriyel devrimlerin temeline ve küreselleşmenin inşasına etki ve katkıda bulunduğu da unutulmamalıdır (Özkaya, Bozduman ve Yılmaz 2019, 421).

İlaveten şu da belirtilmelidir ki tarihsel süreç içerisinde meydana gelen küresel krizler ve savaşlar liberal ülkeler tarafından korumacı politikaların yürürlüğe sokulmasına da yol açmıştır (Çaylı ve Babahanoğlu 2020, 349). Bu anlamda II. Dünya Savaşı sonrası yeniden tesis edilen küresel ticaret sisteminin amacı da mezkûr savaşı hazırlayan ekonomik şartların bir daha oluşmasının önüne geçmektir (Koçakoğlu ve Özaydın 2020, 635). Bu amaca münhasır Bretton Woods, GATT*, EFTA† ve muadili oluşumlar tesis edilirken diğer taraftan korumacılığın da ulus ekonomilerine zarar verdiği algısının yaygınlaşması, bu gayri-harp sürecini asgari düzeye çekmeye, tarife ve kotaların önem verilen ve konuşulan konular şeklinde öne çıkmasına zemin hazırlamıştır (Kara ve Karaş 2024, 344). Öte

* Ülkeler arası ticaret engellerini azaltmak ve bu manada hak ve sorumluluklar açısından anlaşmazlıkları çözüme kavuşturmak üzere 1947 yılında 23 ülke tarafından imzalanan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasıdır. 01.01.1995 tarihinde Dünya Ticaret Örgütü (WTO)'ya dönüştürülmüştür (Wikipedia 2020).

† 03.05.1960 tarihinde üye devletlere ticari liberalizasyon sağlamak üzere Avrupa Serbest Ticaret Birliği şeklinde kurulmuştur (Wikipedia 2017)

taraftan tarih sahnesinde bu zamana kadar biri 1929'da başlayıp etkisi mart 1933'e kadar süren Büyük iktisat Buhranı[‡], diğeri 2007'de ABD'de konut krizi olarak başlayıp 2008 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan finansal krizi sonrasında her iki krizden kurtulmanın tek reçetesi olarak bir dizi önlem paketleri (gümrük vergisi, ithalat kotaları, miktar kısıtlamaları ve sübvansiyonlar) eşliğinde yerli malları teşvik etmek ve yabancı menşeili malların iç piyasaya girişini engellemeye yönelik sunulan anti-damping ve gümrük vergisi uygulamaları şeklindeki korumacı politikalar da bu görüşü destekler niteliktedir (Delibal, Carda ve Biyan 2020, 183).

Tabi bu serbestleşme döneminde devletlerin aynı zamanda belirli ülkeler ve ürünler üzerinde birden fazla tarife artışı gibi korumacı politikalarını nicel ve nitel olarak çarpıcı bir biçimde artırdığı da görülmektedir (Kong, ve diğerleri 2024, 502) Dolayısıyla yakın zamanda ülkelerin birbirlerine uyguladıkları ticari misillemeler sonucu ticaret savaşlarının küresel bir boyut kazanarak gündem olması, 2016 ABD başkanlık seçimlerinde iktidara gelen Donald Trump'ın 2018'de kendisine rakip gördüğü Çin'e karşı imzaladığı mali ve ekonomik muhtıraya ilaveten bugünlerde yeniden başkan seçilmesi sonucu tatbik ettiği uygulamalar ve yürürlüğe koyduğu tarifelerle yeniden en çok konuşulan hususlar olmuştur (Akaoğlu Şişman 2025, 53). Uluslararası ticareti gittikçe domine eden, ucuz iş gücü ve hammadde avantajı ile ABD ve diğer batılı Avrupa ülkelerini her gün biraz daha bağımlı hale getiren ve dünyanın tedarik zinciri merkezi haline gelen Çin'in aynı zamanda ABD'nin en çok cari açık[§] verdiği ülke düzeyine de erişmesi, aralarında vuku bulan

[‡] Büyük İktisat Buhranı döneminde dışa çık serbestleşme politikalarının aksine dışa kapalı korumacı politikalarla bu krizden en az etkilenen Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği krizi %3 büyüme ile atlatabilmiştir (Fidan ve Bilge 2023, 659).

[§] Toplam cari açığının sadece %42'si Çin'den oluşan ABD'nin bugün başlattığı ticaret savaşı salt dış ticaret açığından kaynaklı vuku bulan bir savaş olmayıp milyarlarca dolarlık bir cari açığın ulusal güvenlik açısından bir tehdit unsuru olarak görüldüğünden bu savaş ABD'nin bir tercihinden ziyade yaşadığı korku ve endişelere verdiği bir tepki olarak değerlendirilmektedir (Kaya 2019, 21). İstatistiki verilerden ABD'nin 2025 yılının ilk çeyreği

ticari çekişmelerin anti damping uygulamaları, gümrük vergileri ve ticaret kısıtlamalarıyla tam teşekküllü bir ticaret savaşına dönüşmesine zemin hazırlamıştır (JW Lu ve Zhou 2025, 1101). Ticaret savaşlarındaki asıl mesele Çin'in bilgi teknolojileri firmalarının ABD'nin hegemonyasını tehdit eder büyüklüğe gelmesiyle birçok yerin ve bölgenin bilgisine sahip olması sonucu bilgi teknolojilerindeki bu çıkar çatışmasıdır (Gündüz 2021, 73). Bugün bu çekişmeyi savaş ortamına tahavvül eden, küresel bir hal almasına ve uzaktan yakından birçok ülkeyi etkilemesine sebep olan hatta son 30 yılın en önemli ticaret anlaşmazlığı/savaşı nitelemesine yol açan nedenler 3 madde altında özetlenebilir. Bunlardan ilki ABD ve Çin dünyanın birinci ve ikinci en büyük ekonomileridir[**]. İkincisi tarife engellerine ve kısıtlamalara konu olan ürün yelpazesi neredeyse ticareti yapılan tüm ürün/emtia yelpazesini içermektedir[††]. Sonuncusu da

sonunda 2024 yılı rakamlarına oranla %44,3 oranında artış göstererek 450,2 milyar dolara ulaşan cari açığın yaklaşık 2/5'nin tek bir ülkeye verilmesi bu endişelerin yersiz olmadığına da işarettir (Trading Ekonomics 2025)

[**] 2024 yılında 29,184.09 trilyon dolar GSYİH ile dünya ekonomisinde başı çeken ABD'de bu rakam tahmini 2025 Nisan ayı itibariyle 30,507.22 trilyon dolar olup kişi başına düşen GSYİH da 89,105 dolardır. 2024 yılı için 18,748.01 trilyon dolar GSYİH ile dünya ekonomisinde 2. sırada yer alan Çin'de bu rakam tahmini 2025 Nisan ayı itibariyle 19,231.71 trilyon dolar olup kişi başına düşen GSYİH da 13,687 dolardır (IMF 2025)

[††] ABD'nin 2 Nisan 2018 yılında havacılık, televizyon, uçak parçaları, nükleer reaksiyon parçaları, tıbbi cihazlar, makine ve bilgi iletişim teknolojisi gibi Çin mallarına uyguladığı gümrük vergilerine misilleme olarak Çin de soya fasulyesi, mısır, domuz eti, çelik boru ve alüminyum gibi ürünlerinde bulunduğu 128 ürüne gümrük vergisi getirmiş olup bunun hemen ertesi günü ABD Dış Ticaret Temsilcisi ek gümrük vergisi getirilecek 1.334 adet Çin malının ilk listesini yayınlamış ve buna tepki olarak Çin soya fasulyesi, domuz eti, otomobil ve kimyasallar gibi 106 adet ABD ihraç malına %25 ek gümrük vergisi tarifesini önermiştir (JW Lu ve Zhou 2025, 1101). Başkan Trump, ABD'nin alüminyum, demir-çelik ve alüminyum, dayanıklı tüketim malları (buzdolabı, çamaşır makinesi vb.), elektrikli araçlar ve güneş panelleri gibi sektörlerde endüstrisinin dış dünyaya kıyasla rekabet gücünü yitirdiğini, bu durumu acilen sona erdirmenin gerektiğini, dolayısıyla bu sektörlerde yerli üreticiyi korumak, üretimi artırmak için anti-damping vergiler ve koruma tedbirlerine müracaat etmiştir. Ulusal güvenlik sebebiyle uyguladığı bu tarifeler karşısında uğradığı 2,8 milyar euro zararı telafi etmek için AB'de 28 üye ülkesinin onayıyla Amerikan markası ürünlere ek vergi koyma kararı almıştır. İşte bu gerekçeler ve çekişmeler tam teşekküllü ticaret savaşına dönüşmüştür (Aysoy 2018) (Özkaya, Bozduman ve Yılmaz 2019, 421).

uygulanan ek tarife oranları Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyelerine uygulanan tarife ölçülerinin çok daha üzerindedir[‡‡] (Fan, Guo ve Wu 2024, 383).

Son yıllarda uluslararası küresel serbest ticaret yaklaşımını savunan ve eleştiren yaklaşımları bugün yeniden karşı karşıya getiren ve tekrar üzerinde düşünmeyi ve sorgulamayı gerektiren olaylar silsilesi birkaç noktada toparlanır ise gelinen nokta daha anlaşılır bir hâl alacaktır (Fan, Guo ve Wu 2024, 394) (Koçakoğlu ve Özaydın 2020, 643);

- II. Dünya Savaşı sonrasında ABD ve batı ülkelerince hararetle savunulan ve dünyayı kurtaracak en önemli enstrüman olarak deklare edilen serbest ticaret anlayışının 70 yıl boyunca kendilerine hizmet etmesi sonucu küresel süper güç pozisyonuna erişen ABD'nin dünyada jandarma devlet pozisyonuna soyunmasına rağmen ekonomik, kültürel ve siyasal

[‡‡] Trump'ın tarife politikası esasen ilk 2018 yılında İlk olarak Çin'den ithal edilen 360 milyar dolarlık ürüne %7,5 ile %25 arasında ek gümrük tarifesi ile başlamış olup bu teşebbüs karşısında Çin ise 110 milyar dolarlık ABD ürünlerine misilleme vergileriyle karşılık vermiştir. Bu çekişme ABD tüketicilerine o dönemde yıllık kabaca 40 milyar dolar ek maliyet yüklemiştir (Okşak 2025). Bu dönemde AB ise Çin'den ithal edilen 800 farklı ürüne %25 ek gümrük vergisi getirmiştir (Kamacı ve Güneş 2023, 57). Buna ilave olarak ABD 2019 yılında ülkesindeki sığınmacıların sayısını azaltması için Meksika'ya %5 ek gümrük vergisi uygulayacağını gerekirse bu oranı %25'e çıkaracağını söylemesinin ardından Meksika Amerikan çeliği, peynir, elma domuz eti, viski ve patates gibi ürünlere %25 oranında gümrük vergisi uygulamaya başlamıştır (Akaoğlu Şişman 2025, 54). 2025 yılında daha agresif bir tutumla geri dönen Trump bu defa 4 Nisan 2025 tarihinde içlerinde Çin ve Türkiye'nin de yer aldığı 60 ülkeye %10 ile %48 arasında değişen oranlarda gümrük vergisine muhatap tutacağını açıklamıştır. Bu oranların belirlenmesinde ABD'nin ilgili ülkeye vermiş olduğu dış ticaret açığının ABD'nin o ilgili ülkeden yaptığı ithalata bölünerek hesaplandığı anlaşılmıştır Çin bu deklarasyona %84'lük bir misilleme ile karşılık vermesinin ardından Trump Çin'e uygulanacak tarifeyi %125'e çıkarmış akabinde Çin'in de ABD ürünlerine yönelik %125 bir tarife ilan etmesinin ardından Çin ürünlerine uygulanacak tarifeyi %145'e yükselttiğini duyurmuştur (Yıldırım 2025). Bu gelişmeler yaşanırken AB'de Çin'in elektrikli araçlarına %35 ek tarife vergi getirerek kendi yerli sanayisini koruma teşebbüsünde bulunurken Türkiye de bu aşamada Çin'den gelen tüm ürünlere karşı kota olmaksızın gümrük duvarlarını yükselterek hem savunma hem de yeni bir ihracat fırsatlarından yararlanma hamlesi yapmıştır (BosPros 2025).

hegemonyacı tutumunu sergilemeye ve mütemadiyen korumacı politikalarına devam etmesi,

- 2000'li yıllarla beraber uyguladığı dışa kapalı komünist siyasal rejiminin yanında ekonomik olarak dışa açılan ve serbest ticaretin nimetlerinden faydalanan Çin'in askeri ve ekonomik anlamda olağan üstü büyümesinin, ABD tarafından küresel liderliğinin sarsılacağı düşüncesi ve gelecekte en büyük ekonominin Çin olacağı endişesi ve bu endişenin ABD'yi saldırgan bir tutum içerisine sokması,

- Çin'in de küreselleşmeye önem vererek asıl gayesinin ülkesinde var olan sermaye fazlalığını diğer Asya ve Ortadoğu ülkelerinin alt yapılarına kanalize ederek bu sermaye fazlalığını değerlendirmek suretiyle ülkeleri kendisine bağlamak ve bunun yanında ithalat vergi duvarlarını hayli yüksek uygulayıp, sermaye girişlerini bir hayli kolaylaştırarak bunların çıkışlarını fevkalade zorlaştırması sonucu dünya serbest ticaret kurallarını ihlal ettiği gerekçesiyle ABD'nin serbest ticaret fikrini göz ardı ederek korumacı politikalara yönelmesi,

- Son dönemlerde dünya konjonktüründe yaşanan kriz, iç karışıklık ve savaş gibi hadiselerle çöken ekonomiler, dağılmış uluslar sonrası batının yıllarca evrensel serbest ticaret deklarasyonu ve insan hakları söylemlerinin aksine içe kapanma ve yabancı düşmanlığı gibi korumacı politikalarını giderek artırması,

- Ve bu gelişmeler nihayetinde ticaretin azaldığı korumacılığın arttığı deglobalization (tersine küreselleşme veya küreselleşmeden kurtulma) sürecinde küreselleşmenin gerilemesi ve geleceği üzerine derin gölgelerin düşmesi sonucu merkantilist politikaların ve de düşmanca

ticaret savaşlarının bugünden sonra gelecekte öyle ya da böyle tesis olacak yeni düzende yeniden yer bulmasına yönelik kuvvetli emarelere delalet olacağını düşündürmektedir.

Ülkeler her ne kadar ithalat ya da ihracat rakamları üzerinde ekonomik göstergelerini iyileştirmek gayesiyle korumacı politikaları tatbik etseler de bu politikaların uzlaşmayı reddetme potansiyelleri taşıdığı, küresel ekonomik belirsizliği arttırdığı göz önünde tutulmalı ve bundan dolayı da arzu edilenin aksine ekonomik göstergelerde ve büyüme oranları üzerinde olumsuz bir etki göstereceği daha kuvvetli bir ihtimal olarak göz önünde bulundurulmalıdır (Kamacı ve Güneş 2023, 54). Zira bugün modern ekonomilerin kritik özellikleri ulusal sınırların ötesinde tesis ettikleri küresel bağlantılarından soyutlanamayacağını, hadi risklerden korunabilmek için soyutlanabileceği bir an düşünülse bile sunmuş olduğu fevkalade fırsatların da kaybedilerek ya da bu fırsatlardan fedakârlık yapılarak güçlü bir ekonominin tesisinin olanaksıza yakın olduğu akıllardan çıkarılmamalıdır (JW Lu ve Zhou 2025, 1100). Kaldı ki kısıtlamalar ve tarifeler şeklinde uygulanacak olan korumacı politikaların getirmiş olduğu ticaret savaşlarının ortaya çıkaracağı problemlere karşı ülkelerin siyasi ve ekonomik bunalımları bertaraf edebilmelerinin yolunun büyüyen, güçlü ve canlı bir ekonomi ile mümkünat bulacağı ancak bunun da belirsizliğin azalıp ticaret hacminin de artmasıyla sağlanabileceği unutulmamalıdır (Hodge ve Bray 2023).

3. ÜLKELERARASI REKABETİN DİNAMİKLERİ

19. yüzyıla kadar kıtalararası ticaretin nispeten küçük, nakliye maliyetlerinin görece yüksek ve de merkantilist politikaların ticaret hacmi üzerindeki kısıtlamaları yanında yaşanan ülkeler arası ikili ve blok savaşlar (Napolyon Savaşları gibi) sonucu uluslararası çizilen umumi manzara, rekabet etmeyen bir korumacı küresel yapı ve rekabet etmeyen sınırlı bir mal arzından ibaretti. Fiziki savaşların bittiği, sanayi devriminin gelişim gösterdiği takip eden yüzyıl ise

ekonomik yapıların radikal dönüşüm gösterdiği, sanayileşmiş ve zengin kuzey ülkelerinin tarıma dayalı yoksul güney ülkelerine sanayi ürünlerini ihraç ederek karşılığında tarım ürünlerini ithal ettiği, dünya ticaret hacminin hızla büyüdüğü, emtia piyasalarında entegrasyonun derinleştiği ve serbest ticaretin hâkim olduğu bir dönemdir (Fidan ve Bilge 2023, 658). Aslında kuramsal olarak serbest ticaretin karşıtı olan korumacılık tarih boyunca onun yok edicisi olarak konumlan(dırıl)abildiği gibi esasında (korumacılığın) uygulama süresi, dozu ve de gerekçesi göz önünde tutularak (serbestleşmenin) koruyucusu olarak da konumlan(dırıl)abilmektedir. Zira bu ikisi (serbestleşme ve korumacılık) arasındaki ilişki dış ticaretin iki ayağı şeklinde tasvir edilirken aşağıda da özet olarak gösterildiği üzere ekonomide periyodik olarak belirli zaman dilimlerinde birbirlerinin yerine uygulanan iktisadi yaklaşımlar olarak uygulandığına tesadüf edilmektedir (Kalaycı 2011, 80).

Tablo-I: Periyodik Biçimde Serbest Ticaret ve Korumacılık Uygulamaları

Dönem	**Uygulama**	**Dönemsel Özellikler**
1875-1914	Serbest Ticaret	Altın para dönemi, ticari serbestleşme, dış ticarette ilk gelişme
1914-1944	Korumacılık	Savaş, durgunluk, daralma ve depresyon dönemi
1944-1970	Serbest Ticaret	Kurumsal kapitalizm, ticari serbestleşme, dış ticarette genişleme dönemi
1970-1980	Yeni Korumacılık	OPEC krizi, stagflasyon, daralma dönemi
1980-2000	Serbest Ticaret	Neoliberal politikalar, ticari liberalleşme, finansal küreselleşme dönemi
2008-….	Yeni Korumacılık	Finansal Kriz, kur savaşları, yeni merkantilizm/korumacılık dönemi

Kaynak: (Koçakoğlu ve Özaydın 2020, 632)

Tablonun dönemsel özelliklerinden de anlaşıldığı üzere geçmişten bugüne ülkeler, ekonomilerinde tehdit unsuru oluşturan gerek ulusal gerekse küresel gelişmeler karşısında ekonomilerini korumak ve güçlü kılmak amacıyla

konjonktürün şartlarıyla uyumlu serbestleşme veya korumacılık politikalarını tercih etmişlerdir (Kamacı ve Güneş 2023, 55). Tarife önlemleri ve tarife dışı önlemler diye sınıflandırılabilen korumacılık dönemi dinamikleri gümrük tarifesi, anti-damping vergi uygulamaları, kur müdahalesi, miktar kısıtlaması ve sübvansiyonlar şeklinde ithalatı kısmak, dışa bağımlılığı aşağı çekmek, yerli üreticiyi desteklemek ve iç pazarı korumak üzere kullanılan araçlar olarak sıralanabilir (Çaylı ve Babahanoğlu 2020, 349).

İşte son yıllarda serbest ticaret döneminde karşılaşılan ekonomik ve siyasi bunalımlara karşı verilen tepkiler bütünü "Yeni Korumacılık" olarak tevil edilirken bu yaklaşımın rekabet dinamikleri de yukarıda belirtilen korumacılık araçlarına benzer şekilde miktar kısıtlamaları, gümrük vergileri, ithalat kotaları, anti-damping vergi uygulamaları ve bazı sübvansiyonlar şeklinde sayılmaktadır (Sağlam Liman ve Erataş Sönmez 2022, 124). Sonuç olarak umumi bir şekilde genel manzaraya bakıldığında küreselleşmeyle beraber artan ticaret hacmi ve sermaye hareketleri neticesinde vuku bulan problemler karşısında devletler geleneksel yöntemler dışına çıkarak yeni yöntem ve rekabet dinamikleri olarak hem iç piyasayı korumak hem cari açığı baskılamak hem diğer uluslarla rekabeti sürdürmek hem yabancı sermayeyi cezbetmek hem de ekonomik büyümeyi sürdürülebilir hale getirmek noktasında bir teşvik, müdafaa ve rekabet aracı olarak müracaat ettikleri araçların çok büyük bir bölümü vergi(leme)nin türevlerinden ve enstrümanlarından teşekkül etmektedir (Delibal, Carda ve Biyan 2020, 179). Dolayısıyla bugün yeni korumacılık uygulamalarının tatbik edilmesi neticesinde tecessüm eden ticaret savaşlarında kullanılan rekabet araçlarının çoğunun vergileme temelli ya da iltisaklı olması münasebetiyle vergi rekabeti mefhumuna alt başlıkta yer verilmesi konu bütünlüğü açısından uygun görülmüştür.

3.1. Vergi Rekabeti

Ulaşım, bilgi ağı, nüfus artışı ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler bir yandan dünyadaki ticari, ekonomik ve siyasi sistemlerin yeni baştan dizayn edilmesine zemin hazırlarken diğer yandan merkantilizm, kapitalizm ve sosyalizm gibi sistemler de geçip giden zaman içerisinde devletlerin ihtiyaçları odağında kendilerini yenilemektedirler (Çaylı ve Babahanoğlu 2020, 343). Bugün ulusal ve küresel gelişmeler ışığında mevcut sistem mi evriliyor yoksa yeni bir sistem mi doğuyor tartışmaları yaşanırken vuku bulan hadiseler karşısında, ulusların gösterdikleri yaklaşımlara ve uyguladıkları politikalara bakıldığında bu dönem "yeni korumacılık" dönemi olarak adlandırılabilmektedir (Tekin 2023, 71). Tabi bu tarihsel süreçte ulusların yükselişinden çöküşüne, savaşlardan, ihtilallerden iş ve ürün dünyasındaki devrimlere, bugün kullandığımız vasıtadan tükettiğimiz gıda ve diğer malzemelere varana kadar vergi mefhumu hayatın her alanında ve ekonomik sistemlerin de her cephesinde etkisini göstermektedir (TaxEDU 2008).

Ticari kapitalizmin son dönemlerinde ortaya çıkan modern bir tür olarak kabul edilen "yeni korumacılık"; ithalatı baskılayıp ihracatı destekleyen, sermaye dolaşımını kontrol altında tutan, iç tüketimi azaltan ve kur kararlarını da merkezileştiren politika rejimi şeklinde tanımlanmaktadır (Çaylı ve Babahanoğlu 2020, 344). Yani yeni korumacı / yeni merkantilist politikalar iktidarların döviz rezervi birikimini artırmak, etkin parasal ve mali politikalar uygulayarak her türlü yıkıcı dış rekabet karşısında yerli üreticileri savunan bir dış ticaret politikasıdır (Kalaycı 2011, 82). Bu noktada yeni korumacı politikaların odağında ithalat kotaları, yüksek tarifeler ve anti-damping tedbirler ile amaç dışa bağımlılığın sonlandırılması, yerli üreticinin korunması, bağımsız ve etkin para politikalarının tesis edilmesi olduğu söylenebilir (Çaylı ve Babahanoğlu 2020, 349). Genel olarak ulusal yönetimlerin yeniden korumacılığa yönelmesine sebep teşkil eden unsurlara bakıldığında da; Ulusal güvenlik ve ulusal savunma açısından yerli

sanayinin korunması, ticari hadlerin iyileştirilmesi, yurt içi emeğin daha ucuz olan ithal emeğin rekabeti karşısında korunması, dış ticaret açığının kapatılması ve istihdamın artırılması, bebek endüstri tezi[§§], yerli üreticileri dampinge karşı koruma[***], başka ülkeleri koruma oranlarını düşürmeye zorlama gibi durumlar gerekçe oluşturmaktadır (Kaya 2019, 20). Bu gerekçelerle vuku bulan günümüz ticaret çekişmelerinin/savaşlarının en önemli savunma ve saldırı enstrümanı da uluslararası ticarette tatbik edilen korumacı politikalar olup bu politikalarda da başı çeken unsur(lar) çeşitli vergi(leme) enstrümanlarıdır.

Ulusları vergisel çekişmelerin/rekabetin içine iten gerekçe; firmaların ve ulusal rekabet gücünü arttırmak arzusunda olan idari birimlerin rakip idari birimlere oranla vergi mükelleflerinin yükümlülüklerini hafifleterek mobilitesi hayli yüksek olan üretim faktörlerine kendi yetki/iktidar sahalarını cazip kılmaktır (Aktan ve Vural 2004, 2). Bu yolla özellikle mobilitesi (hareket kabiliyeti) yüksek yabancı sermayenin bir takım vergisel avantajlarla ülke içerisine çekilmesi, rekabet seviyesinin artırılması ve refah gücünün yükseltilmesi amaçlanarak sermaye problemlerinin aşılması ve ekonomilerinin canlı tutulması arzulanmaktadır. Bugün doktrinde vergi rekabeti; yabancı sermayeyi ulusa çekmek, milli refahı yükseltmek, mükelleflerin yükümlülüklerini kendileri için daha elverişli hale getiren bir vergi sistemi temin ederek cazip ülke profili oluşturmak ve ülkenin rekabet gücünü artırmak amacıyla rakip ülkelerin vergi sistemlerine nazaran daha cazip ve avantajlı vergi oran ve teşvikleri uygulamak şeklinde tanımlanabilir (Ubay

[§§] Frederich List tarafından öne sürülen bu tez, yeni kurulan sanayilerin uluslararası küresel düzeyde rekabet edebilecek seviyeye ulaşana kadar korunmasını önermektedir (Özkaya, Bozduman ve Yılmaz 2019, 421).

[***] Terim karşılığı boşaltmak, dökmek olan damping iktisadi anlamda maliyetinin altına satış demektir. Yani bazı sektörlerdeki şirketlerin rakiplerini zora sokarak piyasaya girmek ve piyasayı ele geçirmek için maliyetinin altında malı satmaları veya dış piyasadaki ürünü iç piyasadan daha cazip hale getirmeleri karşında hükümetler yerleşik (yerli) şirketlerin aleyhine oluşan haksız rekabet üstünlüğünü kırmaya yönelik yerli şirketleri korumak için "anti-damping vergisi" uygulamaktadır (Kalaycı 2011, 82).

2016, 115-117). Vergi rekabetinde müracaat edilen araçlar ise rakiplere karşı yatırımlara olan talebin artırılmasına yönelik "maktu ve nispi vergi indirimleri", serbest bölgelerin ve belli sektörlerin yararlanmasına münhasır "vergi düzenlemeleri", bazı üretim ve tüketim kollarını sübvanse etmeye yönelik "vergi tatili uygulamaları" ve genel olarak ülkedeki sermaye yatırımlarını destekleme amacıyla "vergisel teşvik uygulamaları" şeklinde sıralanabilir (PwC 2022).

Ülkeler krizleri atlatma noktasında ya da yeni ve daha derin bir kriz yaşamamak adına korumacılık enstrümanlarını bir anahtar olarak da tercih edebilmektedirler ki dış ticaret araçlarının[†††] bugün tamamına yakını vuku bulan risklere karşı "korumacı" amaçlar ekseninde kullanılabilmektedir (Kalaycı 2011, 82). Bu hususta şunu da belirtmek gerekir ki; ülkelerin mezkûr dış ticaret araçları ile bu korumacılık güdüleri sadece korumacılığı savunan ülkeler nezdinde uygulanan bir iktisadi refleks olmayıp bugün serbest ticaret piyasasını hararetle savunan ülkeler dahi milli çıkarlar söz konusu olduğunda hemen deklare ettikleri sistemi bir kenara bırakarak korumacılığın en şiddetli taraftarı olabilmektedirler. 2016 Theresa My Hükümeti döneminde İngiltere, 2018 Donald Trump yönetimi ile ABD, sonra Almanya ve Japonya gibi birçok gelişmiş ülke bu durumu kanıtlar nitelikte korumacı politikalara yönelmiştir (Aytekin ve Uçan 2018, 854). Bugün tekrar haksız rekabete maruz kaldığını ileri süren ABD'nin başkanı Trump yukarıda yönetimlerin korumacılığa yönelme gerekçeleri olarak sayılan unsurlardan ilk dördünü ileri sürerek Çin'e karşı korumacılık politikalarını şiddetli bir şekilde uygulamaktadır (Kaya 2019, 20). Kaldı ki korumacılık ya da yeniden korumacılık sadece bugün ABD tarafından müracaat edilen bir küresel ticaret politikası

[†††] Dış ticaret araçları tarifeler ve tarife dışı araçlar şeklinde sınıflandırılabilir. Bu araçlardan ilki olan tarifeler, daha çok malların ülke sınırlarından içeri girerken cibayet olan vergilerden oluşur. Tarife dışı araçlar ise ithalat kotaları, döviz kontrolü, çoklu kur uygulamaları, ihracat destekleri, ithalat yasakları, anti-damping vergiler, kartelcilik, fikri mülkiyet haklarının korunması, sağlık ve güvenlik minvalinde çevre standartları şeklinde belirtilebilir (Kalaycı 2011, 82)

olmayıp vuku bulan krizler sonrasında ortaya çıkan ekonomik durgunluk ve işsizlikle mücadelede hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler tarafından da tercih edildiği tarihsel süreç içerisinde görülmüştür[‡‡‡] (Koçakoğlu ve Özaydın 2020, 639).

Ulusal mali politikaların dışsal etkilerinin vuku bulması karşısında ülkeler olumlu dışsallıklardan yararlanma, olumsuz dışsallıklardan korunma yönünde gayretlerini artırırken ve politikalarını tanzim ederken vergisel unsurlara daha çok müracaat etmektedirler (Aktan ve Vural 2004, 16). Fakat bu tür teşebbüsler hem ticari kapitalizmin hem de yeniden korumacılığın başvurduğu vergi politikalarında bir etkileşim meydana getirirken her iki iktisadi yaklaşımın kendi şartları içerisinde yeniden dizayn ettiği "vergi rekabeti" dinamiklerini de dikkatle mütalâa etmeye sevk etmektedir. Çünkü küreselleşme olgusunun ülkelerarasında getirmiş olduğu "rekabet" bir amaca yönelik yarış ya da çekişme şeklinde vuku bulurken "yeniden korumacılık" olgusunun uluslara getirdiği rekabet refleksi ise kendilerini müdafaa etmek üzere risk teşkil eden şeyi yok etme ve ortadan kaldırma şeklinde tecessüm etmektedir. Dolayısıyla günümüzde yeniden korumacılık ekseninde muadil araçlarla uygulanan politikalar rekabetten ziyade savaş terimi ile izah edilmektedir. O halde küreselleşmenin mal ve hizmet piyasalarına yönelik vergi enstrümanları üzerinden tesis ettiği rekabet "vergi rekabeti" ile, yeniden korumacılığın kendi piyasalarını, yerli üreticilerini ve bebek sanayilerini korumak

‡‡‡ 2008 küresel finansal kriz yaşandığında Kasım-2008'de toplanan G20 zirvesinde ülkeler finansal belirsizliklerin yaşandığı dönemlerde kapalı ekonomi politikalarına yönelinmemeleri ve korumacılığın reddedilmesi gerektiği yönünde çağrıda bulunmuşlar ve mal ve hizmet ticaretini kısıtlayacak olan engellerden kaçınmak üzere de bir bildiriye imza atmışlardır. Hatta daha sonra bu bildiride kararlaştırılan hedeflere ulaşmaya yönelik OECD ve BM gözetiminde denetleme sistemi kurulmuş olmasına rağmen ülkelerin korumacılık politikalarına yönelmelerinin önüne geçilememiştir. Söz konusu uygulamalar gelişmiş ülkelerde yerli şirketlere korumaya yönelik sübvansiyonlar ve teşvik paketleri şeklinde tamamen uygulanırken, gelişmekte olan ülkelerde ise ithalat üzerine %49 oran, çeşitli destek paketleri % 31 artış, ithalat yasakları % 9 ve tarife dışı engeller de %11 oranında artırılmıştır (Kamacı ve Güneş 2023, 56).

üzere sergiledikleri rekabettin ise "vergi savaşı" terimi ile izah edilmesi anlam yetersizliğine düşmemek adına yerinde bir adım olacaktır. O zaman ulusların vergi enstrümanları üzerinden kendi aralarında sürdürdükleri rekabetin bir diğer ve yeni dinamiği olan vergi savaşlarını müstakil olarak ayrı bir şekilde ele almak uygun olacaktır.

3.2. Vergi Savaşları

Dünya genelinde küreselleşme sonucu vuku bulan ticaret savaşları ile yeni korumacı politikalara yönelen ülkelerin vergi enstrümanları üzerinden vermiş oldukları yeni bir mücadele cephesi vardır ki bunu vergi savaşı şeklinde addetmek isabetli olacaktır. Bir önceki başlıkta da kısaca değinildiği gibi aynı gayeyi güdenlerin birbirleriyle çekişmesi veya yarışması anlamını taşıyan "rekabet" kelimesinin teori ve pratikte küreselleşmeyle firmaların etkin bir şekilde rekabet güçlerini artırmak suretiyle kâr marjlarını yükseltme teşebbüslerini işaret ederken, birbiriyle uğraşma ya da kavga etme suretiyle tarafların birbirlerini yok etme ve ortadan kaldırma girişimlerini temsil eden "savaş" terimi ise günümüzde ülkelerin kendilerini müdafaa etmek üzere dış piyasaya yönelik gösterdikleri şiddetli refleksleri ve diğer ülkelerle yaşanılan gergin bir süreci ifade etmektedir. Biriyle (vergi rekabeti) daha çok ülkeyi bir cazibe merkezi haline getirmeye yönelik iyimser ve de kurala dayalı bir süreç imgelenirken diğeriyle (vergi savaşı) ülkeyi müdafaa etmeye yönelik kuralsızlığın sınır tanımadığı gergin bir çekişme süreci imgelenmektedir. Öte yandan biri indirimler ile ön plana çıkarken (vergi rekabetinde kurumlar vergisi başta olmak üzere vergi indirimlerine çok müracaat edilir), diğerinde ise (vergi savaşlarında gümrük vergileri başta olmak üzere dışarıdan giren malların azalması ve dışarı çıkan malların engellenmesine yönelik) vergi artışlarına tesadüf edilir. Yine bir taraftan vergi indirimlerine müracaat edilen vergi rekabetinde daha çok günümüzde de görülen çok uluslu şirketler hedef kitle olarak sürece dahil olurken vergi savaşlarında eyaletler hatta devletler

kullandıkları vergi enstrümanları ile sürece dahil olmaktadır. Sonuç olarak evet öne sürülen her iki enstrüman da (vergi rekabeti ve vergi savaşı) vergi ortak paydasında buluşuyor olsa da vergiyi araçsallaştıran iktisadi ajanlar farklılaşmaktadır (Delibal, Carda ve Biyan 2020, 189). O halde terimsel olarak bir tanım getirmek gerekirse vergi savaşları; vergile(ndir)me yetkisine sahip olan iktidarların ulusal mali ve ticari politikaların dışsal etkileri karşısında küresel konjonktürde yeni korumacı politikalara yönelerek yerli sanayiyi ve üreticiyi korumak, gümrük vergileri gibi dinamiklerle dış ticaret açıklarını baskılayarak dışa bağımlılığı mümkün olduğu derecede sonlandırmak adına vergi politiğinde ve sistematiğinde müracaat ettikleri teşebbüslerdir.

Tarih boyunca vergiler; mali, sosyal, ekonomik gerekçe ya da yaşanan harplerin finansmanı gibi birçok sebeple tahsil edilirken, ülkeler ya da toplumlar bu gerekçeler karşısında haksız ve adaletsiz bir vergileme anlayışı ile muhatap kaldıklarında bu duruma güçleri nispetinde çeşitli refleksler göstermişlerdir. Öyle ki bu verilen tepkiler, gösterilen refleksler birçok savaşın ve isyanın çıkmasına sebep olduğu gibi birçok toplumsal yapının ve yönetimlerin değişmesine de neden olmuştur (Doğan ve Coşkun 2022, 29-33). Zira vergi, devletle vatandaşı arasında kuvvetli bir bağ kurulmasına zemin hazırladığı gibi ülkeler ve yönetimler arasında da bu bağı kuvvetlendiren iş birliklerine uygun ortam yaratırken öte yandan bu bağı kopartan, iş birliklerini bozan ihtilaflara da zemin hazırladığına tarihte çok defa tesadüf edilmiştir. 1215 yılında Britanya'da Magna Carta'yla başlayan süreçte 1628'de Haklar Dilekçesi ve 1689 senesinde Haklar Demeci, 1776'da Amerikan Bağımsızlık Savaşı, 1789 senesinde Fransız İhtilali ve 1804'te Osmanlı İmparatorluğu'nda Senedi İttifak hadiseleri hep vergi menşeili vakıalar olduğuna işaret etmektedir (Kayan 2000, 80-86). Diğer taraftan 1381 tarihli Birleşik Krallıkta çıkan Wat Tyler İsyanı ve 1629'da Hampden Hareketi, 1765 ve 1773 tarihlerinde ABD'de yaşanan Pul Vergisi İsyanı ve Boston Tea Party, 16. ve 17. asırlarda Osmanlı'da yaşanan Celali İsyanları ile 19. asırdaki Patrona Halil

İsyanı ve son olarak 1950 Fransa'sında yaşanan Poujade Hareketi de vergile(ndir)me tarihinde birer direnç mekanizması şeklinde karşılaşılan toplumsal hareketler ve isyanlar olarak yine tarihte yerini almıştır (Doğan ve Coşkun 2022, 29-30).

Tarihin kendi seyri içerisinde dönemselleşen iktisadi yaklaşımlar (merkantilizm, liberalizm ya da sosyalizm olsun) kendi revaçta olduğu dönemlerde dahi ne olursa olsun uluslar ne zaman bir iktisadi risk veya tehditlerle karşılaşsa birçoğu yine hızlı bir biçimde savundukları iktisadi yaklaşımdan sıyrılıp vergi enstrümanları aracılığıyla korumacı politikalardan asla vazgeçmemişlerdir. Öyle ki 1892 yılında İngiltere ile Fransa arasındaki serbest ticaret dönemini sonlandıran ve Fransız korumacı gümrük vergisi hamlesi olarak yürürlüğe konulan Méline Tarifesi; 1930 Büyük İktisat Buhranının sene-i devriyesinde ABD şirketlerini canlandırmak ve Amerikan ekonomisini tekrar güçlü bir yapıya kavuşturmak üzere çıkarılan Smoot-Hawley Tarife Yasası; yine 1930'lu yıllarda bağımsızlığına yeni kavuşan İrlanda'nın İngiltere'nin tahakkümünden kurtulmak maksadıyla efendisine karşı yerli sanayinin gelişimini teşvik etmek üzere uyguladığı sert korumacı politikalar karşısında İngiltere'nin de benzer misillemelerle karşılık vermesi sonucu ortaya çıkan İngiliz-İrlanda Gümrük Vergisi Savaşı; 1964 yılında AB ülkelerinin (Fransa ve Almanya) ABD'ye yapılan tavuk ithalatına koydukları ek tarifelere yanıt olarak ABD'nin hafif lojistik vasıtaları başta olmak üzere yürürlüğe koyduğu gümrük vergisi sonucu birbirini izleyen gergin tarife misillemelerinin yaşandığı Tavuk Savaşı; 1993 yılında AB'nin ABD tarafından Latin Amerikalı muz ithalatı yapan ülkeler aracılığıyla kendilerine başlattığı vekalet savaşlarına karşılık olarak Latin Amerika muzlarına koyduğu ağır gümrük vergileri sonucu yaşanan ve etkisi yirmi yıl süren ve sonu ancak muz ithaline getirilen vergilerin tekrar düşürülmesiyle sonlanan Muz Savaşları vergi eksenli savaşlara örnek teşkil eden önemli tarihi olaylardır (Seferoğlu 2025, 189-191) (Wilson 2018). Yine bugün, ABD tarafından

Çin ülkesinin mallarına uygulanan vergi ambargoları[§§§], bir taraftan iki ülke arasında vuku bulan ekonomik gerginliği artırırken diğer taraftan küresel ticaretin dinamiklerini etkilemeye devam eden ve karşılıklı misillemelere dönüşen bu ambargolar ekonomik mücadelenin de ötesinde jeopolitik bir mücadeleyi de addederek yeniden vergi eksenli savaşların günümüzde belirginleşmesini öne çıkarmaktadır (BosPros 2025). Bugün gümrük vergisi yetkilerini Başkan Trump'a tanıyan ve sonucunda ABD ile Çin arasında başlayıp daha sonra birçok ülkenin vergi cephesinde savaşların yaşanmasına zemin hazırlayan düzenlemenin de Smoot-Hawley Tarife Yasası olduğunu belirtmekte yarar vardır (Wilson 2018). En nihayetinde hükümetlerin son zamanlarda uyguladıkları saldırgan ticaret politikaları ve mütemadiyen paylaştıkları kamuoyu deklarasyonları, bugün Üçüncü Dünya Savaşının dahi ihtimaller dahilinde olsa da (ki hiç arzulanmayan bir durum olduğunu belirterek), vergi cephelerinde vuku bulan savaşlardan kaynaklı olabileceği düşüncesine bizleri yöneltmektedir.

4. SONUÇ VE ÇIKARIMLAR

19. yüzyıldan sonraki gelişmelerle kuvvet bulan küreselleşme, bazen ülkeleri ulus ötesi gelişmelere karşı cazibe merkezi haline gelme isteklerine yönelik politikalar üretmeye yöneltirken bazen de dışarıdaki risk ve tehditlere karşı koruma refleksleri geliştirerek himayeci tedbirlere yöneltmektedir. Burada birbirinin zıttı gibi görülen davranış şekillerinin her ikisinin de ortak öznesi ülkenin ekonomik refahının artırılmasıdır. Yani ülkelerin serbest ticaret politikalarına

§§§ Bugün gelinen noktada ABD ile Çin arasındaki vergi savaşlarının 2025 Mayıs itibariyle oldukça sert ve hızlı manevralarla devam ettiği görülmektedir. Trump yönetimi Çin mallarına ilişkin uygulanacak gümrük vergilerini %145'e çıkararak baskıyı artırırken Çin yönetimi de bu uygulamalara bir yandan %125'e varan tarife misillemeleriyle yanıt verirken diğer yandan ekonomik ortaklıklarını daha da genişletmeye yönelik stratejik adımlarını arttırmaktadır (Dünya Gazetesi 2025). Bu karşılıklı atılan hamleler iki ülkeyle sınırlı kalmadığı gibi ticaret savaşlarını hem derinleştirmekte hem de küresel ticaretin geleceği konusunda belirsizlikleri de arttırmakta olup ayrıca bu savaşın kazananının olmadığını da doğrulamaktadır (Fan, ve diğerleri 2025, 16).

yönelmelerinin de, kısıtlayıcı/korumacı politikalara yönelmelerinin de gerekçeleri genel olarak ülke ekonomilerinin risk ve tehditlere karşı dayanıklılığının artırılıp güçlü bir yapıya kavuşturularak ekonomik refahın artırılma isteğidir. Bu maksatla konjonktürün getirdiği şartlar çerçevesinde ülkeler ya liberal serbestleşme politikalarına ya da merkantilist korumacı politikalara müracaat ederken politika tercihlerinde de en önemli enstrüman olarak vergi araçlarına yönelmektedirler.

Serbest piyasa kurallarının daha çok rağbet gördüğü, ithalat ve ihracat üzerindeki kısıtlamaların serbestleşmesiyle ülkenin büyümü olasılığının daha mümkün görüldüğü dönemlerde yönetimler, rakipleri karşısında nitelikli emek ve sermaye başta olmak üzere mobilitesi yüksek üretim faktörlerine ülkeyi daha cazip kılmak için; (kurumlar vergisi, gelir vergisi gibi) vergi indirimleri, sübvansiyonlar ve vergi teşvikleri gibi vergi rekabeti araçlarıyla yükümlülüklerin azalıp üretim avantajlarının arttığı bir ortam yaratma çabasındadırlar. Diğer taraftan ulus ötesi risklerin ve dışa bağımlılığın arttığı, dış ticaret açıklarının baş edilemez boyutlara vardığı, kısaca ekonomik büyüme açısından risk ve tehditlerin baş gösterdiği dönemlerde de ekonomiyi bu tehlikeler karşısında (yerli sanayinin kalkanı olan gümrük vergileri gibi) vergi oranlarını artırarak ve kotalar/kısıtlamalar getirerek himaye etme çabasına girmektedirler. Küçük bir parantez açmak gerekirse kısa vadede ülkelerin bu çabaları ve çekişmeleri belki cazip yatırım ve üretim avantajları yaratıyor olsa da uzun vadede mali sürdürülebilirlik, uluslararası iş birliği ve gelir adaleti açısından ise ciddi riskler barındırmaktadır. Zira adil olmayan gelir politikalarının ne tür krizlere, isyanlara ve savaşlara yol açtığı geçmiş başlıklar altında izah edilmiş idi. Görüldüğü üzere küresel ekonomik savaşların stratejik bir aracı haline gelen vergi politikaları, sadece ticari kapitalizmin paydaşları olan ve kâr maksimizasyonu peşinde koşan şirketlerin değil devletlerin de birbirleri karşısında pozisyon almalarını kolaylaştıran, politika üretmelerine ve mali kalkan oluşturmalarına yardımcı olan en önemli enstrümanlardandır.

Uluslararası ekonomik düzen bugün küreselleşme olgusuyla ne kadar liberalleşmiş görünse de ülkeler nazarında merkantilist / korumacı eğilimler pek çok kesim tarafından halâ rağbet görmektedir. Zira önceki başlıklarda da değinildiği gibi tarihin belli dönemlerinde ortaya çıkan savaş ya da krizlerin liberal ülkeler tarafından dahi korumacı/merkantilist politikaların uygulanmasına sebep olduğu görülmüştür[****] ki bu gelenek bugün de sürmektedir. Bu durum küreselleşmenin ülkeler nezdinde vergi politikaları açısından doğurduğu değişikliğin de en bariz sebeplerindendir. Yakın tarihte yaşanan 2008 küresel finansal kriz ertesinde ülkelerin aldığı pozisyonlar ya da bugün ülkelerin gıda ve tedarik zincirinde karşılaştığı problemler dikkatle mütalâa edildiğinde yahut da küreselleşmenin yol açtığı durumlar sebebiyle dışa kapanma yönelimleri sonucu vuku bulan daha derin bunalımların korumacılık menşeili vergi savaşlarından ve tarife çekişmelerinden kaynaklandığını görmek zor olmasa gerektir.

ABD ve Çin arasında tarife misillemeleri üzerinden yeni korumacılık eksenli vuku bulan vergi savaşları, başta AB ülkeleri olmak üzere Türkiye'nin de içinde bulunduğu dünya ülkelerinin birçoğunda karşılık bularak küresel ticaret savaşlarının yeni cephesi olarak literatürde yerini almıştır[††††].

[****] I. Dünya Savaşı ve takip eden Büyük Buhran sonrası, öncesinde uygulanan liberal anlayışın terk edilerek uygulanan Merkantilist politikalar, II. Dünya savaşı yıllarında dışa kapalı ekonomisiyle bu savaştan ekonomisi etkilenmeyen tek ülkenin SSCB olması ve bunu gören Türkiye'de dahil (Milli Korunma Kanunu gibi) dünya ülkelerinin korumacı müdahaleci politikalara yönelmesi, 2008 küresel finans krizi sonrasında en liberal ülkelerin dahi krizden çıkma ve toparlanma politiğinde merkantilist politikaları uygulamış olması bu duruma en bariz örneklerdendir.

[††††] 2025 yılı Nisan ayı itibariyle ABD'nin önce Çin'den ithal edilen ürünlere Gümrük vergisi oranlarını %145'e çıkarması, buna misilleme olarak Çin'in ABD menşeili ithal ürünlere %125 gümrük tarifesi uygulayacağını duyurması Çin ile ABD'nin ticari çekişmelerini vergi savaşları üzerinden yürüttüğünün bariz göstergelerindendir. Zira ABD başkanı Trump'a bir mülakatında Çin ile uzun bir ticaret savaşına mı gireceksiniz sualine "Şuan zaten bir savaşın içerisindeyiz, gümrük vergimiz olmasaydı bir savunmamız olmazdı" şeklinde yanıtı vergi cephesinin bu tür mücadeleler içerisinde bir kalkan ve üstünlük kurma açısında ne denli bir enstrüman olduğunu da göstermektedir. Bu durumu benzer bir yaklaşım ile henüz daha

Bugün küresel ticaretin yeniden dizayn edilmesine sebep olan ABD-Çin arasındaki vergi savaşları, uluslararası ticaretin geleceği hakkında belirsizliği artırdığından ve çok taraflı ticaret entegrasyonlarında sürdürülebilirliğe risk teşkil ettiğinden ülkelerin rekabet avantajlarını korumak, dışa bağımlılıklarını sonlandırmak, küresel gelir eşitsizliğini azaltmak için ulusal ve küresel ekonomik stratejilerini gözden geçirmelerini, yeni ittifaklar kurmalarını ve de stratejik bir özelliği bulunan vergi politikalarıyla çok taraflı mutedil ve stratejik politikalar üretmelerini gerekli kılmaktadır. Dün biriken sermayeyi ucuz işgücü ve hammadde ile buluşturarak devasa ekonomilere ulaşan güçler bugün salt bir ekonomik mücadeleden öte jeopolitik bir strateji enstrümanına dönüştürdükleri vergi savaşlarıyla biriken sermayeyi içe kapatma girişimindedirler. Oysa ki bugün fevkalade boyutlara ulaşan sermayenin tarife çekişmeleri ve vergi savaşları gibi dışa kapanma reflekslerinin aksine çeşitli enstrümanlarla desteklenerek küresel verimliliğin artırılmasına kanalize edilerek, beklenen resesyonun atlatılması ve uluslararası ekonomin tüm paydaşlarının iktisadi refaha kavuşması için özellikle dışa açılması gerektiği tartışma götürmez bir gerçektir. Aksi bir durumda önümüzdeki yıllarda (2026) bu ekonomi politiği dünyada bir resesyona sebep olarak genel bir

1847 yılında ABD iç savaşı başkomutanı Abraham Lincoln'un "Bize koruyucu bir gümrük vergisi verin, dünyanın en büyük ve en güçlü ulusuna sahip olalım" şeklinde sarfettiği sözler desteklemektedir.

Öte yandan devamında yine 2025 yılı farklı aylar içerisinde Turmp'ın ithal mallara yönelik Türkiye için %10, AB için %20, Tunus, Kazakistan ve Malezya için %25, Bosna Hersek ve Güney Afrika için %30, Endonezya için %32, Bangladeş ve Sırbistan için %35, Tayland ve Kamboçya için %36, Burma ve Laos için %40 olmak üzere yaklaşım 60 ülkeye 10 ile %48 arasında değişen farklı oranlarda ek gümrük vergisi tarifesi uygulayacağını aktarmıştır. Yine ağustos ayında Güney Kore ve Japonya'dan ithal edilen ürünlere %25 oranında gümrük vergisi uygulanacağını duyurmuştur. Takdir edilen bu gümrük vergisi oranlarının hesaplanmasında en önemli etkenin ABD'nin adı geçen ülkelere vermiş olduğu dış ticaret açıkları dikkate alınarak belirlendiği ve böylelikle neo-merkantilist politikalar ile dışa olan bağımlılığı azaltarak korumacı bir ekonomi politiği sergilediği söylenebilir. Zira yine Trump'ın en son Japonya ve Güney Kore menşeili ürünler üzerine uygulanacağını ilan ettiği tarifeye ilişkin "Lütfen %25 gümrük tarifesinin ülkeleriniz ile aramızdaki ticaret açığı eşitsizliğini gidermek için gerekli olan tarifeden çok daha az olduğunu anlayın" ifadesinde tecessüm ettiği görülmektedir.

durgunluk yaratmakla kalmayıp ülkeleri de çok uluslu ticaretlerden bölgesel ittifaklara ve doğal olarak bölgesel kutuplaşmalara yönelterek küresel ticaretin parçalanmasına ve buna mukabil teknoloji gelişimleri ve dönüşümleri gibi ivme kazanılan alanlarda küresel verimliliğin azalmasına sebep olması içten bile değildir.

Dolayısıyla nihayete erdirmek gerekir ise başı bir noktada belirlenebilse de sonu belirlenemeyen verginin her dönemde ve her sistem içerisinde kendi şartları özelinde dinamikliğini ve güncelliğini koruduğunun altı özellikle çizilmelidir. Öyle ki sadece bu başlık özelinde sıralanan olaylar silsilesi bir proses kapsamında alt alta konulmuş olsa dahi verginin münferit bir akademik incelemeye değer bir başka boyutu daha dikkat çekmektedir ki o da demokratik sistemin gelişmesine yaptığı mühim katkılardır. Özetle söz hasıl ola ki geçmiş zamanda tek bir amaç üzerine temellenen ve tek bir fonksiyonu olan verginin; bugün gelinen noktada sosyal, siyasal, politik, ekonomik, mali, kültürel ve konjonktürel birçok işlevi olduğu gibi toplumların ve yönetimlerin hem bir korunma kalkanı hem de bir serbestleşme aracı olarak müracaat ettiği ve devletlerin asla vazgeçemediği bir finansman ve politika enstrümanı olarak yerini, önemini, güncelliğini ve geçerliliğini halen koruduğu izahtan varestedir.

Çıkar Çatışması Bildirimi:

Bu makalenin yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek/Finansman Bilgileri:

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Etik Kurul Kararı:

Bu araştırma için etik kurul kararına ihtiyaç yoktur.

Kaynakça

Akaoğlu Şişman, M. (2025). Trump'ın Yeni Döneminde Ticaret Savaşları ve Uluslararası Ticaret Düzeni. Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9(1), s. 47-74.

Aktan, C. C., & Vural, İ. Y. (2004, Ocak- Haziran). Vergi Rekabeti. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi(22), s. 1-18.

Aytekin, İ., & Uçan, O. (2018, Aralık). Ticaret Savaşları ve Korumacı Politikalar: Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye İlişkileri Bakımından Bir İnceleme. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(2), s. 851-862.

BosPros. (2025, 04 10). Gümrük Vergisi Savaşları: ABD-Çin Ticaret Savaşları ve Türkiye'nin Rolü 2025. *Global Business Development*. 07 08, 2025 tarihinde https://www.bospros.com/gumruk-vergisi-savaslari/ adresi.

Çaylı, Ş., & Babahanoğlu, V. (2020, June). ABD'nin Küresel Hegemonik Üstünlüğünde Ticaret Savaşlarının Araçsallaştırılması. Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD),, 6(1), s. 342-355.

Delibal, C., Carda, H., & Biyan, Ö. (2020). U*luslararası Vergilendirmede Son Yıllarda Kullanılan Yeni Bir Kavramın Tanımlanması: Vergi Savaşları.* M. Akkaya, Z. Müftüoğlu, U. Acun, C. Yalçın, & Y. Çankaya içinde, Prof. Dr. Nami Çağan Anısına Armağan (s. 177-192). Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları.

Doğan, A., & Coşkun, M. E. (2022). Vergilendirmenin Tarihsel Gelişim Sürecinde Öne Çıkan Vergi İsyanları. Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(1), s. 28-41.

Fan, H., Guo, G., & Wu, C. (2024). The İmpacts of The China–US Trade War on China's Trade And Greenfield İnvestment. *Economıc and Polıtıcal Studıes, 12*(4), s. 383-398. https://doi.org/https://doi.org/10.1080/20954816.2024.2341343

Fidan, H., & Bilge, A. (2023, Mart). Ticaret Savaşları ve Dış Ticaret. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(1), s. 650-664

Gündüz, İ. (2021, Haziran). Çin-ABD Ticaret Savaşının Hegemonik İsitkrar Teoremi. Uluslararası İlişkiler ve Politika Dergisi, 1(1), s. 57-75.

Hodge, S., & Bray, S. (2023, December 23). Tax Reform Is Key to Ukraine's Economic Health, Now and after the War. *Tax Foundation*. 07 05, 2025 tarihinde https://taxfoundation.org/blog/ukraine-tax-reform-economy/

JW Lu, J. W., & Zhou, X. (2025, March). Event Space and Firm Value: Chinese Listed Firms in the US–China Trade War. Journal of Management, s. 1096-1132. https://doi.org/DOI: 10.1177/01492063231162089

Kalaycı, İ. (2011, Temmuz-Aralık). 2008 Küresel Finans Krizi Sonrasında Dış Ticarette Korumacılık: Paradigma Kayması (mı?). Maliye Dergisi(161), s. 76-104.

Kamacı, A., & Güneş, H. (2023). *Uluslararası Ticarette Güncel Sorunlar.* İstanbul: Eğitim Yayınevi.

Kara, Ö. C., & Karaş, Z. (2024, Ocak). Ticaret Savaşlarının ABD Üzerine Olan Etkilerinin İncelenmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 23(89), s. 344-358.

Kaya, M. (2019, Kasım). ABD - Çin Ticaret Savaşları ve Türkiye. Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi, 1(2), s. 18-30.

Kayan, A. (2000, Eylül-Aralık). Verginin Tarihsel Gelişimi ve Sebep Olduğu Bazı Önemli Olaylar. Maliye Dergisi(135), s. 80-87.

Koçakoğlu, M. A., & Özaydın, A. (2020, Nisan). Yeni Korumacılık: Ticaret Savaşı mı? Küresel Liderlik Savaşı mı? Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, *19*(74), s. 630-646.

Kong, D., Liu, C., Narayan, P. K., & Sharma, S. S. (2024). The US–China Ttrade War and Corporate İnnovation: Evidence from China. *Financial Management*(53), s. 501-541. https://doi.org/10.1111/fima.12454

Özkaya, M. H., Bozduman, E. T., & Yılmaz, H. (2019). Küresel Ticarette Yeni Korumacılık: Ticaret Savaşlarının Dünya ve Türkiye Ekonomisine Olası Yansımaları. 7th SCF International Conference on "The Future of the European Union and Turkey-European Union Relations",(s.420-431) Uşak

PwC. (2022, Haziran 22). *Vergi Rekabeti Nedir?* 08 01, 2025 tarihinde https://www.pwc.com.tr/vergi-rekabeti-nedir#:~:text=Vergi%20rekabeti%2C%20%C3%BClkedeki%20refah%2C%20ekonomi,yat%C4%B1r%C4%B1m%C4%B1n%20ve%20istihdam%C4%B1n%20artmas%C4%B1n%C4%B1%20hedeflenir. adresinden alındı

Sağlam Liman, Y., & Erataş Sönmez, F. (2022). Ticaret Savaşlarının Dünya Ekonomisi Üzerindeki Etkileri: Ampirik Bir Analiz. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(Özel Sayı), s. 123-140.

Seferoğlu, A. (2025). Lessons for The 21st Century's Trade Wars: A Brıef Hıstory of The Mercantılıst Polıcıes. Journal of International Trade, Logistics and Law, 11(1), s. 187-195.

Şanlı, O. (2020, Ağustos). Ticaret ve Kur Savaşlarının Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(35), s. 600-636.

TaxEDU. (2008). *An Introduction to the History of Taxes.* 07 10, 2025 tarihinde taxfoundation: https://taxfoundation.org/taxedu/videos/history-of-taxes-introduction/ adresinden alındı

Tekin, Ü. E. (2023). *Yeni Korumacılık.* Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.

Ubay, B. (2016, Eylül). Vergi Rekabeti ve Vergi Planlaması. Vergi Raporu Dergisi(204), s. 115-126.

Wilson, S. (2018, 5). Top 5 Trade Wars Throughout History. *İnternational Relations EDU*. https://www.internationalrelationsedu.org/2018/05/top-5-trade-wars-throughout-history/ adresinden alındı

EXTENDED ABSTRACT

The industrial revolution, accelerating technological developments, and the disappearance of economic borders of nation states have brought economies into interaction with each other. With globalization, this interaction has brought a new dimension to social, political, economic and cultural relations between countries, moving them beyond national borders. The rapid increase in the population of nations and the emergence of new needs within the natural cycle of nature have led to the necessity of meeting these needs outside national borders in parallel with this increase. This event, which made countries dependent on each other for the supply of goods and services, made the emergence and development of international trade inevitable. The increasing importance and volume of international trade creates an environment suitable for the rapid displacement of production factors. Of course, this increase in production, investment and mobility of high production factors has put countries in an extraordinary competition to attract these factors within their borders. This accelerating human and capital mobility between countries has significantly affected tax policies, which are strategic tools of fiscal and economic policies, and has led to tax competition between countries.

With globalization, capital and human mobility, which are increasing day by day between countries, have enabled large companies to create new commercial areas outside their country of residence. The legal gaps and incompatibilities between the legislation of the countries have created new opportunities in this regard, allowing these large companies to establish commercial relations by taking on a multinational structure. The influential position of these Multinational Corporations, which emerged as a result of this development, over a significant portion of the global capital has enabled physical borders to be overcome more easily with the digitalizing economy. With this development, the commercial relations (foreign trade volume) that have reached enormous dimensions between countries, on the one hand, offer countries new opportunities that will increase their economic prosperity, such as new markets, raw materials and inaccessible customer bases, while on the other hand, by opening their economies to the outside world, they make them vulnerable to risks and threats that may arise from global developments. In this respect, just as multinational companies that want to maximize their profit margins take positions against global developments, countries and governments must also take various positions against these global risks and advantages. In addition, this economic and financial liberalization, on the one hand, transforms nations from a production society into a consumer society by making them dependent on foreign imports as a result of the trade relations they have entered into, and on

the other hand, it necessitates the development of new strategies to combat this external dependency. The new liberalizing world order, which emerged with the classical economic understanding and is progressing further today under the influence of globalization, has begun to question and discuss this approach again in the face of the problems it has encountered. Following the Great Depression of 1929, one of the biggest economic crises in history, when the latest liberalization policies to overcome the effects of the crisis and the damage it caused were questioned and criticized, another recent global crisis experienced by commercial capitalism in 2008, followed by epidemics (Covid-19) and the economic stagnation and contractions resulting from the wars that broke out (Russia-Ukraine War, Israel's Occupation of Palestine, China's Policy of Abolition of East Turkestan) have brought liberalism into question again today, even by countries that fervently defend it. In these days when economic dependence is very high and therefore any negative situation that occurs in any part of the world directly and deeply affects other countries, nations tend to close their economies against cross-border threats and risks by turning to mercantilist protectionist policies, called new protectionism.

In the face of all these negative events, the severe tax and tariff retaliations implemented by countries under the name of protectionism in order to reduce their external dependence, protect their domestic industries and increase their competitiveness have initiated tax wars, which are the new front of international trade, on the axis of the new protectionist understanding. Tax wars, which ignited many historical events in the past (1215 Magna Carta, 1628 Bill of Rights, 1776 American War of Independence, 1789 French Revolution, 1804 Deed of Alliance in the Ottoman Empire, 1381 Wat Tyler Rebellion in the United Kingdom, 1629 Hampden Movement, 1765 Stamp Tax Revolt, 1773 Boston Tea Party, the Celali Revolts in the Ottoman Empire in the 16th and 17th centuries, the Patrona Halil Revolt in the 19th century and finally the Poujade Movement in France in 1950), have re-entered the finance literature after a long break. The aim of this study is to provide an overview of tax wars, which have taken their place in theory and practice again recently as the mutual tax and tariff retaliations between the US and China, which have become weapons, have gained a global dimension, in terms of their causes and consequences from the past to the present, and possible solutions.